

Sammanställning av kommunernas rapportering av Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 i Norra Östersjöns Vattendistrikt

Vattenmyndigheterna har tagit emot kommunernas rapportering av Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027. Vi vill rikta ett stort tack till de 61 kommuner som svarat på enkäten!

I denna skrivelse finns en sammanställning av svaren från kommuner i Västmanlands-, Uppsala-, Stockholms-, Södermanlands-, och Örebro län. Det är en avgränsning som till stor del överensstämmer med Norra Östersjöns vattendistrikt. Avgränsningen har valts för att vara samstämmig med att Norra Östersjöns vattendistrikt har huvudansvar för Länsstyrelserna i ovan nämnda län, och vi hoppas att detta underlag också ska vara användbart i deras roll att stötta sina kommuner.

Återkopplingen från Vattenmyndigheten i Norra Östersjön går till samtliga kommuner i nämnda län utom Askersunds, Degerfors och Hallsberg som inte ligger inom Norra Östersjöns vattendistrikt. Smedjebackens och Ludvika som geografiskt ingår i Norra Östersjöns vattendistrikt ingår däremot inte i statistiken i den här skrivelsen och får sin återkoppling från Vattenmyndigheten i Bottenhavets vattendistrikt.

Kommuner som svarat på enkäten får med denna skrivelse en sammanställning av enkätsvaret. Vi kommer också att publicera samtliga kommuners och länsstyrelserns svar i Excelformat på Vattenmyndigheternas webbplats.

61 av 65 kommuner som ingår i statistiken har svarat. Även kommuner som inte har svarat får denna sammanställning.

Vi hoppas att rapporten ger stöd i det fortsatta arbetet i kommunerna och kan vara ett underlag för länsstyrelsernas arbete med att stötta och vägleda sina kommuner.

	Antal kommuner	Antal svarande kommuner
Västmanlands län	10	10
Uppsala län	8	6
Stockholms län	26	26
Södermanlands län	9	8
Örebro län	12	11
Totalt	65	61

Sammanfattning och generella medskick

Vattenmyndigheterna konstaterar att det flesta kommuner jobbar med att skydda vattenmiljöerna i sin tillsyn, VA-verksamhet och samhällsplanering. Det finns en stor variation i kommunernas genomförande av åtgärderna i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram 2022-2027.

Generellt sett behöver genomförandegraden av åtgärderna i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram 2022 – 2027 öka. Lägst genomförandegrad har åtgärd 2b – tillsyn av förorenade områden samt arbetet med dricksvattenskydd.

Vattenmyndigheten vill uppmuntra kommunerna att, om det inte redan görs, tydligare basera sin planering på att åtgärda den påverkan i vattenförekomster som har en risk att inte uppnå miljökvalitetsnormerna (se stöd för det nedan). Kommunerna behöver själva säkra finansiering för genomförandet av åtgärderna i åtgärdsprogrammet. En tydlig övergripande planering av vilken påverkan som behöver åtgärdas inom vilken del av kommunens verksamhet är en viktig del i det arbetet.

Vattenmyndigheten konstaterar också att det finns behov av stöd, vägledning och information. Vattenmyndigheten välkomnar frågor där våra åtgärder och underlag behöver förtydligas och tar med oss era svar från enkäten i processen att ta fram vårt nästa Åtgärdsprogram för vatten 2028–2033. Vi tar också med oss era svar i planeringen av samverkans- och kommunikationsaktiviteter. Vattenmyndigheterna har däremot inget mandat att vägleda och vill uppmuntra kommuner att kontakta era vägledande myndigheter, för att få det stöd som behövs i tillsynsarbetet, samhällsplaneringen och VA-frågorna.

Nya stöd från vattenmyndigheterna

De fem vattenmyndigheterna har gemensamt tagit fram olika stöd för att förenkla kommunernas åtgärdsarbete:

- De fem vattenmyndigheterna har gemensamt tagit fram underlag som kan hjälpa handläggningen inom olika områden. Se gärna våra [Digitala åtgärdsunderlag](#).
- De fem vattenmyndigheterna har också tagit fram en sammanställning av riskbedömningar av vatten som inte når god status till 2027 gällande övergödning, miljögifter och fysisk påverkan. Här finns också information om åtgärder för vattenskydd. Materialet presenteras per kommun (eller länsstyrelse) i tabellform. Läs mer om tabellen eller ladda ner den här: [Planeringsunderlag i Excel](#).
- Gällande åtgärder mot övergödning har de fem vattenmyndigheterna tagit fram ett kartunderlag för att underlätta prioriteringen av övergödningsåtgärder. Detta underlag går också att ladda ner. Se [Övergödningskartan](#).
- Vattenmyndigheterna har tagit fram utbildningsmaterial som främst riktar sig till kommunpolitiker. Läs mer om materialet [Utbildning för kommunpolitiker](#) och beställ det på vår webb. Därutöver finns också en skrift riktad till kommunpolitiker – [Nyttan med bättre vatten](#) – som finns att ladda ner eller beställa på vår webb.
- Vattenmyndigheterna har tagit fram ytterligare en skrift – [Åtgärder för bättre vatten](#) – som handlar om Åtgärdsprogram för vatten och vem som ska göra vad. Denna riktar sig

främst till handläggare på kommuner och länsstyrelser. Läs den på webben eller beställ den från oss.

Vi vill också uppmuntra till att använda de olika stöden och inspirerande exempel som finns dokumenterade och beskrivna inom projektet LIFE IP Rich Waters (www.richwaters.se), både för kommunal vattenplanering och arbete med övergödning, miljögifter och fria vandringsvägar för fisk. Olika typer av stöd och nätverk finns även genom olika vattenorganisationer i distriktet, inte minst Mälarens vattenvårdsförbund (www.malaren.org).

Under hösten 2024 kommer Vattenmyndigheten i Norra Östersjön besöka samtliga fem länsstyrelser (Västmanland, Uppsala, Stockholm, Södermanland och Örebro) som huvudsakligen ingår i Norra Östersjöns vattendistrikt. Syftet med träffarna är att tydliggöra och underlätta arbetet med genomförandet av Vattenmyndighetens åtgärdsprogram för vatten, bland annat också gällande stöd och vägledning till kommunerna.

Kommentarer per åtgärd

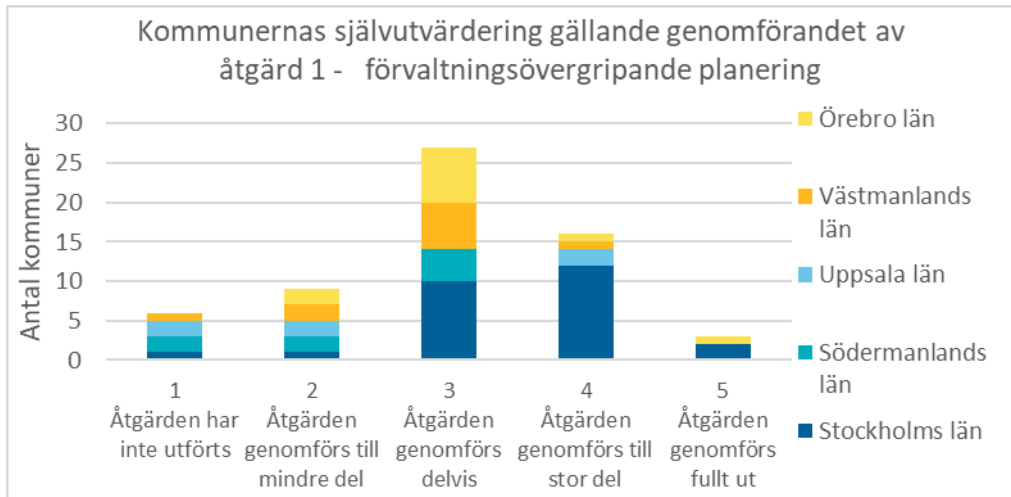
Nedan finns figurer som visar sammanställningar av enkätsvaren på frågorna om de sex åtgärder som Vattenmyndigheten i Norra Östersjön riktar till kommunerna. 61 av 65 kommuner i berörda län har svarat. Svaren bygger på en självutvärdering av arbetet med åtgärden, en motivering samt vad länsstyrelsen angett behövs för att öka genomförandet.

För att se frågornas utformning hänvisar vi till vårt utskick av enkäten samt sidan [till stöd för självutvärderingen på vattenmyndigheterna.se](#).

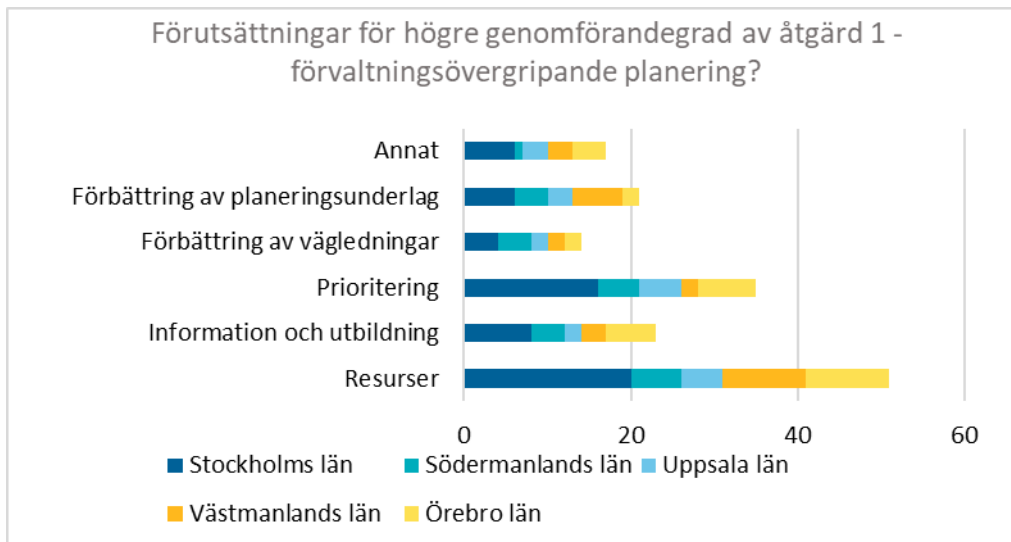
Åtgärderna i sin helhet hittar du i Vattenmyndigheten i Norra Östersjöns Åtgärdsprogram för vatten 2022 - 2027, som finns publicerad på vattenmyndigheterna.se.

Åtgärd 1, Sektorsövergripande planering för åtgärdsprogrammets genomförande

Figureerna nedan visar svarande kommuners självutvärdering gällande åtgärd 1 samt vilka förutsättningar som anges behövas för ökad genomförandegrad.

Figur 1: Självutvärdering av åtgärd 1 inom Norra Östersjöns Vattendistrikt. Fördelningen av svar mellan de fem kategorierna i självutvärderingen inom länen i Norra Östersjöns Vattendistrikt. Vattenmyndigheten har adderat sex länsstyrelser som svarat att de inte jobbar med åtgärden i utslagsfrågan och i stället placerat deras svar i klass 1 på den femgradiga skalan.

Figur 2: Fördelningen av hur kommunerna i Norra Östersjöns vattendistrikt har angett vad som skulle behövas för en högre genomförandegrad av åtgärd 1,

Vattenmyndigheten i Norra Östersjöns kommentar på åtgärd 1

Vattenmyndigheten konstaterar att flertalet kommuner i någon grad har en förvaltningsövergripande planering av vattenfrågor, men många kommuner behöver öka genomförandet av åtgärden.

51 av 61 svarande kommuner anger mer resurser som en förutsättning för ökad genomförandegrad. 35 kommuner anger att det behövs en tydligare prioritering från ledningen. Sett till hela distriktet behöver kommunerna utifrån det avsätta mer resurser till åtgärden. Många kommuner svarar också att det behövs förbättrade planeringsunderlag, fler/förbättrade vägledningar och ökade informationsinsatser/interna utbildningstillfällen.

Vattenmyndigheten har under våren publicerat ett Excelbaserat underlag där kommunen kan sortera ut sina vattenförekomster och se vilken påverkan som behöver åtgärdas för att nå miljökvalitetsnormerna. Vi hoppas att underlaget är ett bra komplement till de digitala åtgärdsunderlagen och till hjälp i genomförandet av åtgärd 1. Där framgår den påverkan som behöver åtgärdas för att följa miljökvalitetsnormerna för vatten. Även om kunskap ibland kan saknas vill vi ändå påminna om att avstampet i planeringen bör utgå från den påverkan och åtgärdsbehov som pekas ut i Vattenmyndigheternas olika planeringsunderlag.

Under 2025 kommer omarbetningen av VISS 2.0 att vara klar och vi hoppas att det blir ett användbart underlag för genomförandet av åtgärderna.

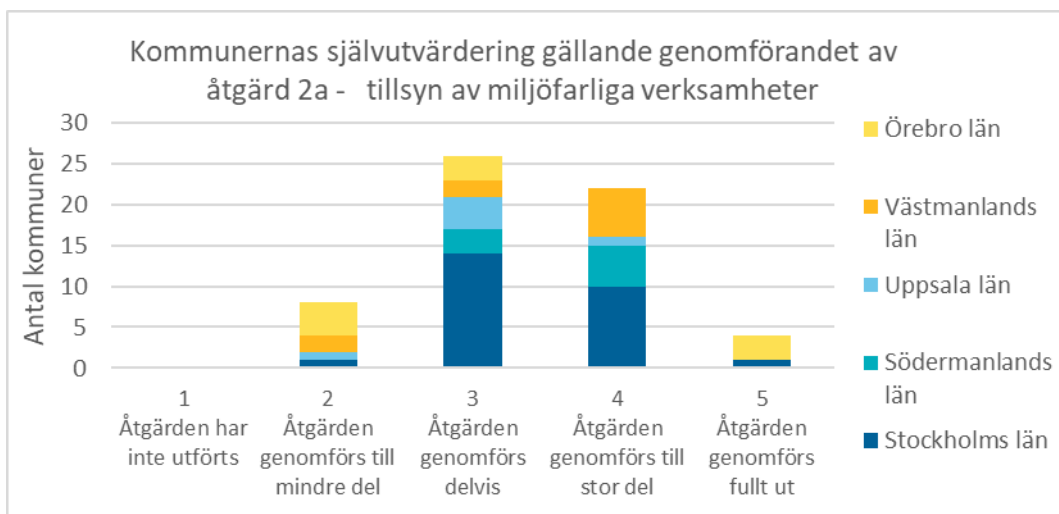
För kommuner som ännu inte har kommit igång med sin vattenplanering vill vi särskilt informera om "Handbok för strategisk vattenplanering" som finns att hitta på www.richwaters.se. Där finns bland annat en kompletterande del som heter "Uppstart: Att komma i gång med strategisk kommunal vattenplanering".

Åtgärd 2, Miljötillsyn och prövning

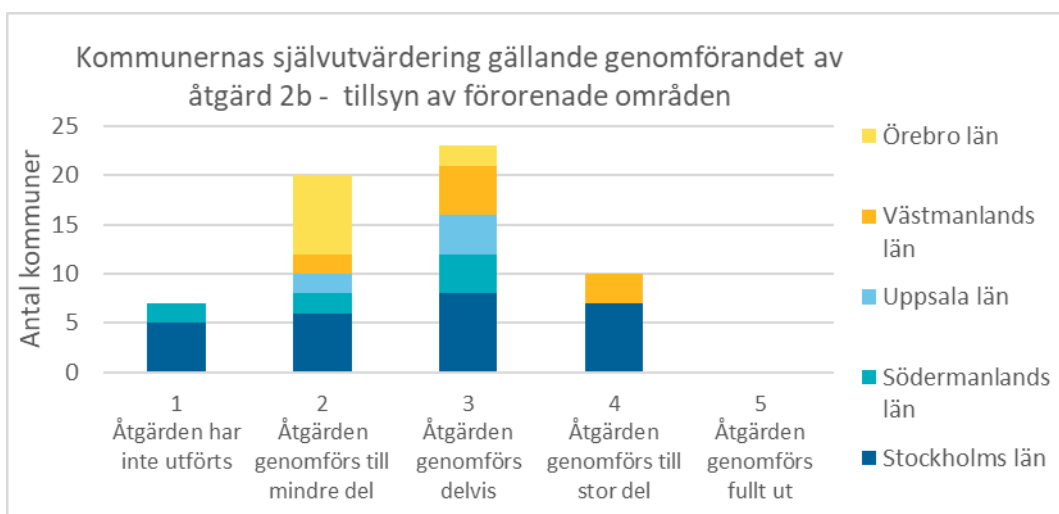
Figureerna nedan visar svarande kommuners självutvärdering gällande åtgärd 2 samt vilka förutsättningar som anges behövas för ökad genomförandegrad.

Utöver de kommuner som har graderat sig på den femgradiga skalan, har en kommun svarat att de inte alls arbetar med åtgärden, men i motiveringstexten angett att den genomförs till mindre del.

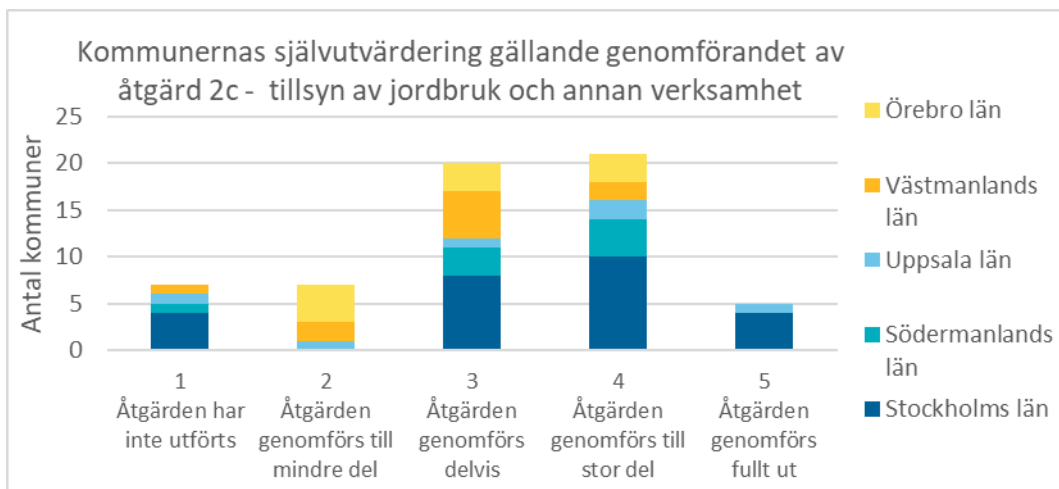
41 kommuner anger att miljö kvalitetsnormerna har varit en prioriteringsgrund i kommunens behovsutredning. 43 kommuner anger att miljö kvalitetsnormerna för vatten har varit en prioriteringsgrund för den egeninitierade tillsynen i tillsynsplanen.

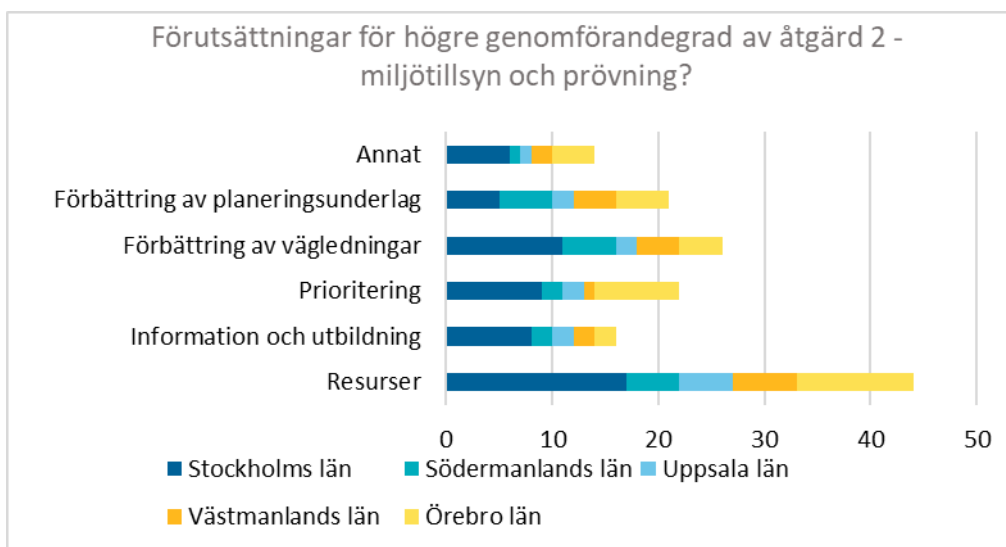
Figur 3: Fördelning av kommunernas självutvärdering av åtgärd 2a på den femgradiga skalan. Figuren visar de fem huvudlänerna i Norra Östersjöns vattendistrikt.

Figur 4: Fördelning av kommunernas självutvärdering av åtgärd 2b på den femgradiga skalan. Figuren visar de fem huvudlänerna i Norra Östersjöns vattendistrikt.

Figur 5: Fördelning av kommunernas självutvärdering av åtgärd 2c på den femgradiga skalan. Figuren visar de fem huvudlänerna i Norra Östersjöns vattendistrikt.

Figur 6: Fördelningen av vad svarande kommuner anser behövas en högre genomförandegrad.

Vattenmyndigheten i Norra Östersjöns kommentar på åtgärd 2

De flesta kommunerna i de berörda länen har en tillsyn som riktar sig gentemot utsläpp till vatten. Många lyfter fram att man har återkommande tillsyn på verksamheter som har utsläpp till vatten och det är vanligt att man väger in utsläpp till vatten i den ordinarie tillsynen och att man i den händelsestyrda tillsynen ställer krav utifrån miljökvalitetsnormerna för vatten.

Flera kommuner uttalar också att miljökvalitetsnormerna är en grund för prioritering i tillsynen och att det görs en prioritering i tillsynsplanering och behovsutredning. Men i många kommuners svar är det samtidigt ofta oklart i motiveringstexterna om man utgår från miljökvalitetsnormerna för vattenförekomsterna när man genomför sin tillsyn, även om man

svarar att man tittar på utsläpp till vatten och har tillsyn på verksamheter som har utsläpp till vatten.

Vattenmyndigheten vill därför uppmuntra till att tydligare prioritera sin tillsyn mot de vattenförekomster som riskerar att inte uppnå miljö kvalitetsnormerna för vatten och mot den påverkan som behöver åtgärdas i de vattenförekomsterna. Under rubriken "Nya stöd från vattenmyndigheterna" finns information om underlag och stöd för det.

Det är också vanligt att kommunerna väger in miljö kvalitetsnormerna i händelsestyrda ärenden, men har inte prioriterat den egeninitierade tillsynen som behövs där det finns påverkan som riskerar att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte följs.

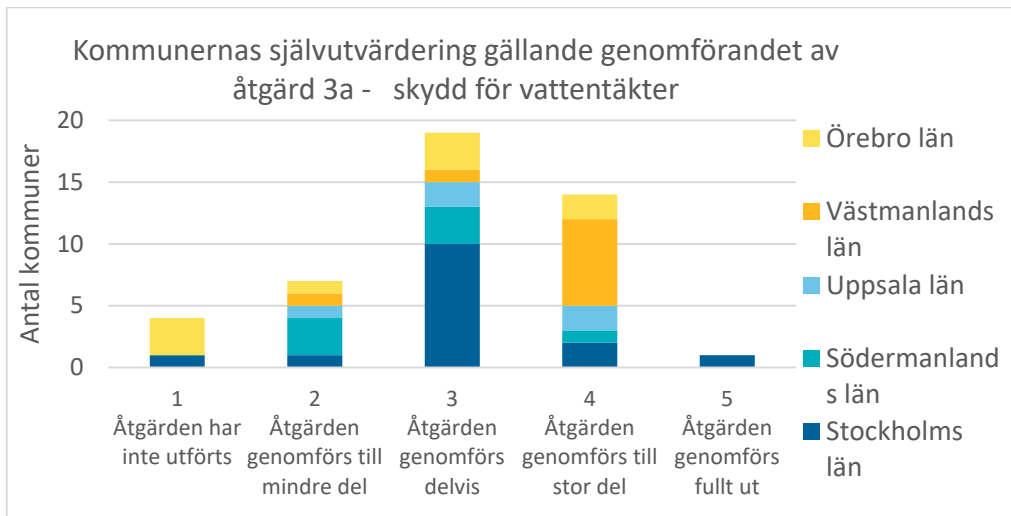
Vattenmyndigheten konstaterar också utifrån kommunernas gradering att genomförandegraden är lägre för miljö tillsyn av förorenade områden jämfört med andra delar av tillsynen.

Det behov som flest kommuner pekar ut för att öka genomförandet är mer resurser och en tydligare prioritering av genomförandet. Många anger också att det behövs informationsinsatser och vägledning. Vi noterar också ett behov av förbättrade planeringsunderlag, men kan inte utläsa konkreta preciseringar. De som preciserat vad som behövs för ökad genomförande grad lyfter ofta även där fram resurser och behov av vägledning.

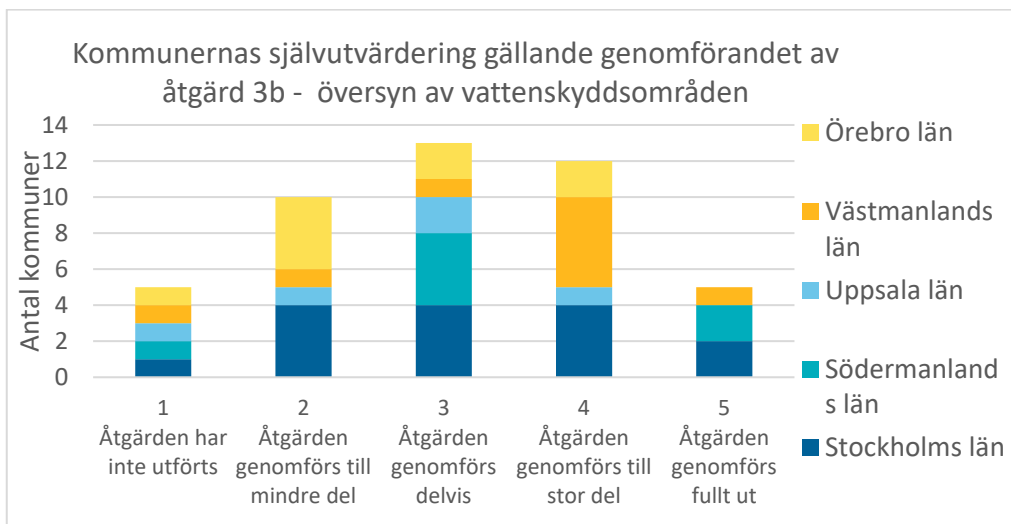
Åtgärd 3, Dricksvattenskydd

Figureerna nedan visar svarande kommuners självutvärdering gällande åtgärd 3 samt vilka förutsättningar som behövs för ökad genomförandegrad.

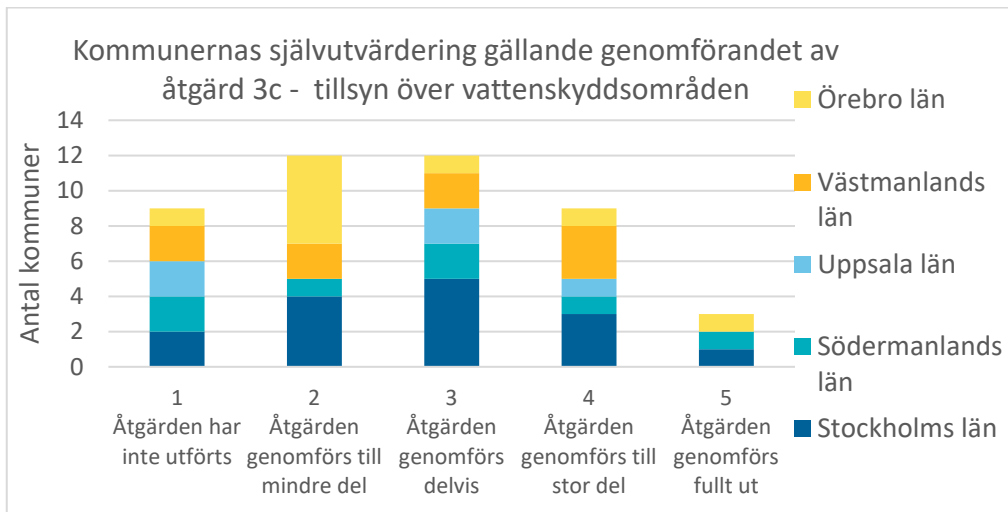
Utöver de kommuner som har graderat sig på den femgradiga skalan, har 16 kommuner svarat att de inte alls arbetar med åtgärden. Motiveringen till det har i de flesta fall varit att kommunen inte har en egen dricksvattenproduktion, vatten levereras i stället av andra VA-bolag utanför kommunen. I dessa fall är de delar av åtgärd 3, som gäller vattentäkter och vattenskyddsområden, inte aktuella.

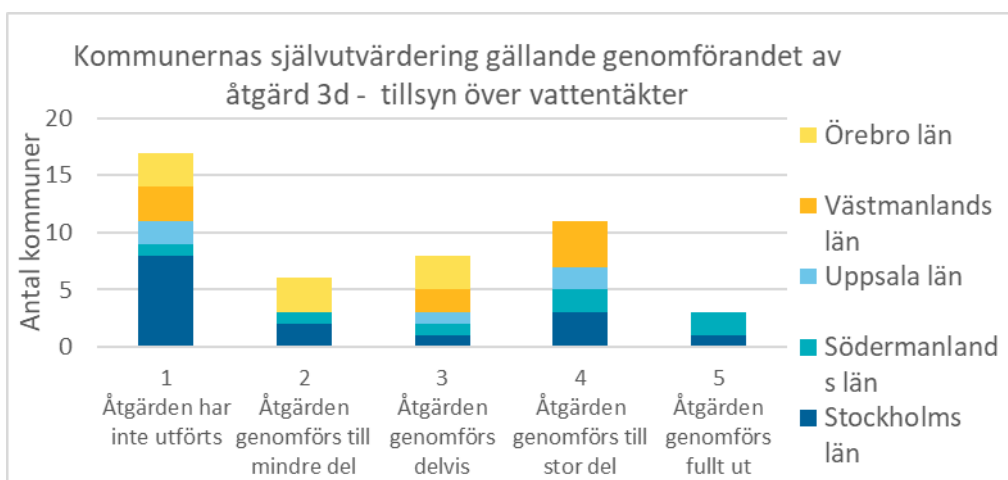
Figur 7: Fördelning av kommunernas självutvärdering av åtgärd 3a på den femgradiga skalan. Figuren visar de fem huvudlänerna i Norra Östersjöns vattendistrikt.

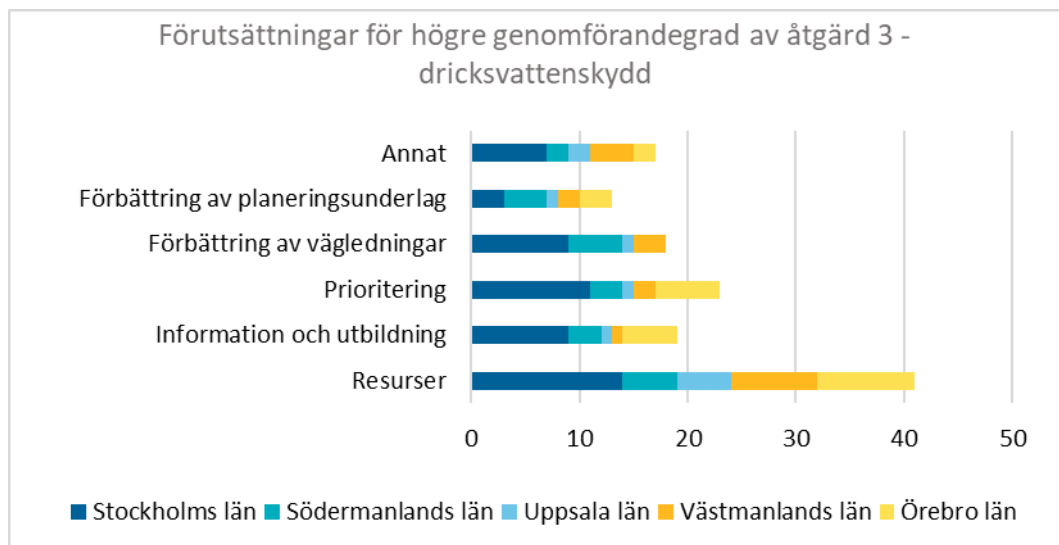
Figur 8: Fördelning av kommunernas självutvärdering av åtgärd 3b på den femgradiga skalan. Figuren visar de fem huvudlänerna i Norra Östersjöns vattendistrikt.

Figur 9: Fördelning av kommunernas självutvärdering av åtgärd 3c på den femgradiga skalan. Figuren visar de fem huvudlänerna i Norra Östersjöns vattendistrikt.

Figur 10: Fördelning av kommunernas självutvärdering av åtgärd 3d på den femgradiga skalan. Figuren visar de fem huvudlänerna i Norra Östersjöns vattendistrikt.

Figur 11: Fördelningen av vad svarande kommuner anser behövas en högre genomförandegrad.

Vattenmyndigheten i Norra Östersjöns kommentar på åtgärd 3

En majoritet av kommunerna anger att de mer eller mindre aktivt arbetar med åtgärd 3. Förutsättningarna och behoven skiljer sig åt mellan kommunerna, där vissa har flertalet egna vattentäkter och vattenskyddsområden. Andra kommuner saknar vattentäkter helt och får i stället sitt vatten från andra kommuner.

Genomgående för samtliga kommuner är att resursbrist pekas ut som den största begränsningen i åtgärds genomförandet. Det finns även ett kunskapsbehov som skulle kunna tillgodoses genom utbildningsinsatser och förbättrade vägledningar.

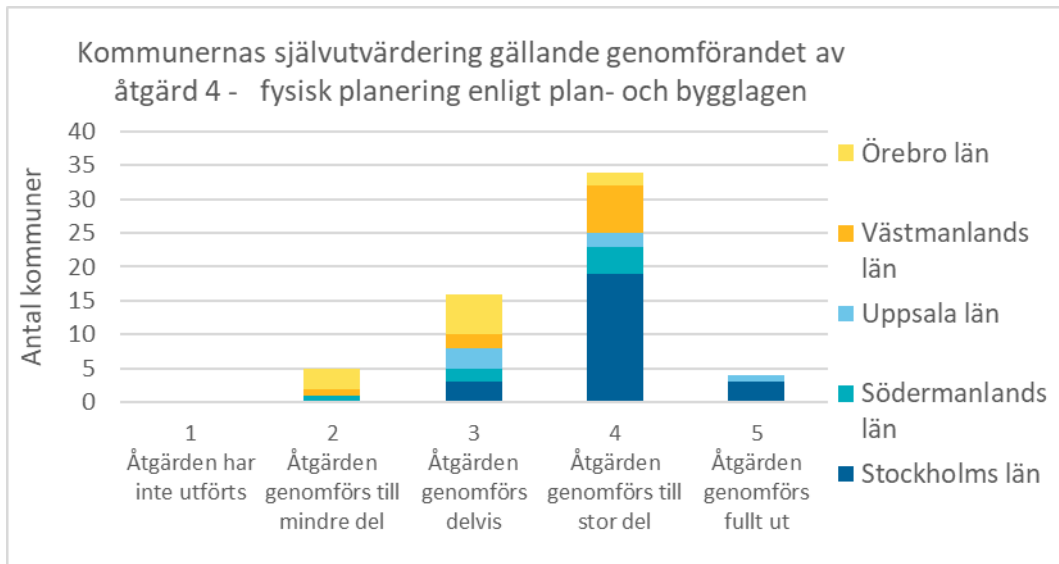
Ytterligare en förutsättning för ett ökat åtgärds genomförande, enligt återrapporteringen, är att handläggningen hos länsstyrelserna behöver gå snabbare. Både kommuner och länsstyrelserna har möjlighet att besluta om vattenskyddsområden enligt 7 kap. miljöbalken. Över hälften av de svarande kommunerna anger dock i återrapporteringen att de inte planerar att ta egna beslut. 17 kommuner anger att de planerar att själva besluta om vattenskyddsområden. Vattenmyndigheten vill uppmuntra kommunerna att handlägga och besluta om fler vattenskyddsområden, åtminstone i de fall vattentäkten ligger inom kommunen. I de fall vattenskyddsområden berör fler kommuner eller är komplexa på annat sätt, kan länsstyrelsen med fördel besluta om dessa. Kommunerna kan även vända sig till länsstyrelserna för råd och stöd vid inrättandet.

Från kommentarerna går att utläsa att åtgärd 3 är svårare att genomföra för de större enskilda vattentäktena. En orsak till detta är resursfrågan och att de allmänna vattentäktena behöver prioriteras i arbetet. Svårigheten handlar dock även om att det finns en otydlighet i hur genomförandet ska gå till och vilket mandat som kommunerna har när det gäller att inrätta vattenskyddsområden för enskilda vattentäkter. Vattenmyndigheten är medveten om problematiken och tar med sig kommunernas synpunkter om större enskilda vattentäkter till framtagandet av kommande åtgärdsprogram 2028–2033

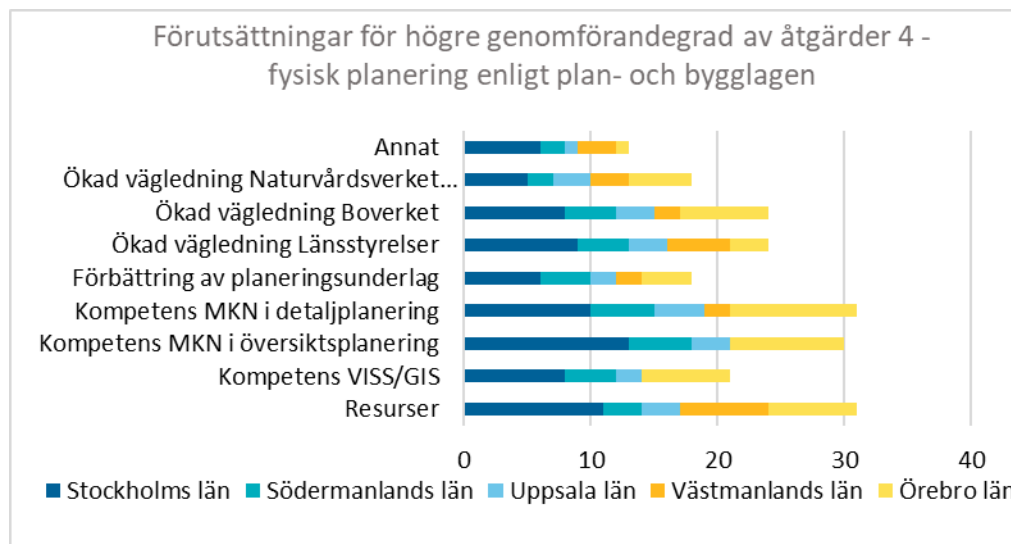
Åtgärd 4, Fysisk planering enligt plan- och bygglagen

Figureerna nedan visar svarande kommuners självutvärdering gällande åtgärd 4 samt vilka förutsättningar som anges behövas för ökad genomförandegrad.

Utöver de kommuner som har graderat sig på den femgradiga skalan, har 1 kommun svarat att de inte alls arbetar med åtgärden eftersom de inte har någon pågående detaljplan.

Figur 12: Fördelning av kommunernas självutvärdering av åtgärd 4 på den femgradiga skalan. Figuren visar de fem huvudlänerna i Norra Östersjöns vattendistrikt.

Figur 13: Fördelningen av vad svarande kommuner anser behövas en högre genomförandegrad.

Vattenmyndigheten i Norra Östersjöns kommentar på åtgärd 4

50 av 61 svarande kommuner anger att de delvis eller till stor del genomför åtgärd 4 om fysisk planering enligt plan- och bygglagen. Jämfört med andra åtgärder har åtgärd 4 en hög genomförandegrad.

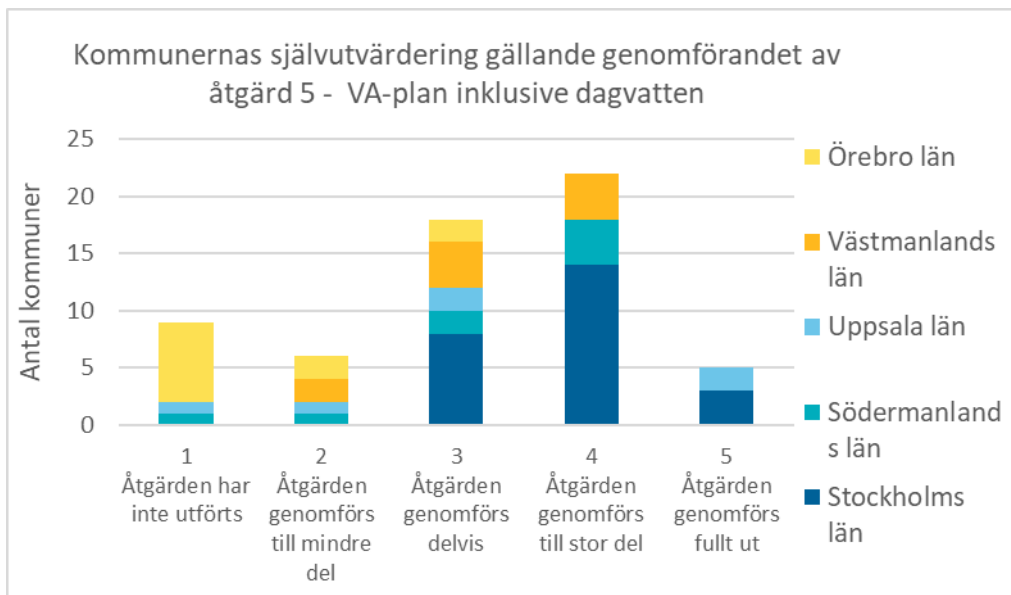
Drygt 30 kommuner pekar på att det behövs mer resurser för att öka genomförandegraden. Tyngdpunkten mot resurser i relation till andra faktorer är inte så tydlig för åtgärd 4 som för andra åtgärder. Kommunerna pekar också på att det behövs mer vägledning och högre kompetens. Vattenmyndigheten noterar att det verkar finnas ett behov av ökad vägledning både från Boverket, Naturvårdsverket och länsstyrelserna. Vattenmyndigheten noterar behovet och tar med det i planeringen av våra kommunikations- och samverkansaktiviteter.

Kommunernas och länsstyrelsernas ansvar att följa miljö kvalitetsnormerna i ärenden i plan- och bygglagen är lagstadgat, vilket kan bidra till att både länsstyrelser och kommuner jobbar med frågan. Samtidigt upplevs bestämmelserna otydliga och svåra att tillämpa, något som lyfts fram i utredningen "En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande" (SOU 2023:72). Det kan delvis förklara att både kommuner och länsstyrelser pekar på ett behov av ökad kompetens och vägledning.

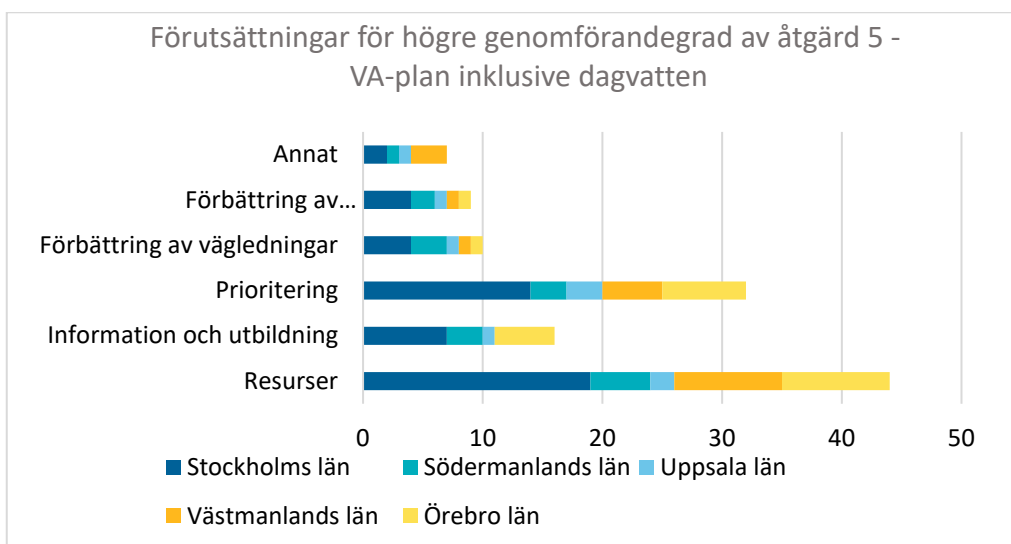
Vattenmyndigheten vill uppmuntra till ett fortsatt arbete med att tydliggöra arbetet med att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten inom samhällsplaneringen. Både internt på kommunen och genom att be om stöd hos vägledande myndigheter som länsstyrelserna, Naturvårdsverket (gällande dagvatten) och Boverket.

Åtgärd 5, VA-plan inklusive dagvatten

Figureerna nedan visar svarande kommuners självutvärdering gällande åtgärd 5 samt vilka förutsättningar som anges behövas för ökad genomförandegrad.

Figur 14: Fördelning av kommunernas självutvärdering av åtgärd 5 på den femgradiga skalan. Figuren visar de fem huvudlänerna i Norra Östersjöns vattendistrikt. Vattenmyndigheten har adderat sju länsstyrelser som svarat att de inte jobbar med åtgärden i utslagsfrågan och i stället placerat deras svar i klass 1 på den femgradiga skalan.

Figur 15: Fördelningen av vad svarande kommuner anser behövas en högre genomförandegrad.

Vattenmyndigheten i Norra Östersjöns kommentar på åtgärd 5

53 av 61 kommuner har angett att de arbetar med åtgärd 5 om VA-plan och dagvatten. En majoritet av kommunerna har även angett 3 eller högre på självutvärderingen, vilket tyder på ett högt åtgärdsgenomförande totalt sett i distriktet. En majoritet av kommunerna har lyft fram resurser och/eller prioritering som de viktigaste förutsättningarna för ett högre åtgärdsgenomförande.

Många kommuner samordnar arbetet med framtagande av vattentjänstplaner och de flesta kommuner har tagit fram planer eller har planer på gång. Några kommuner har antingen inaktuella planer eller saknar resurser för åtgärden.

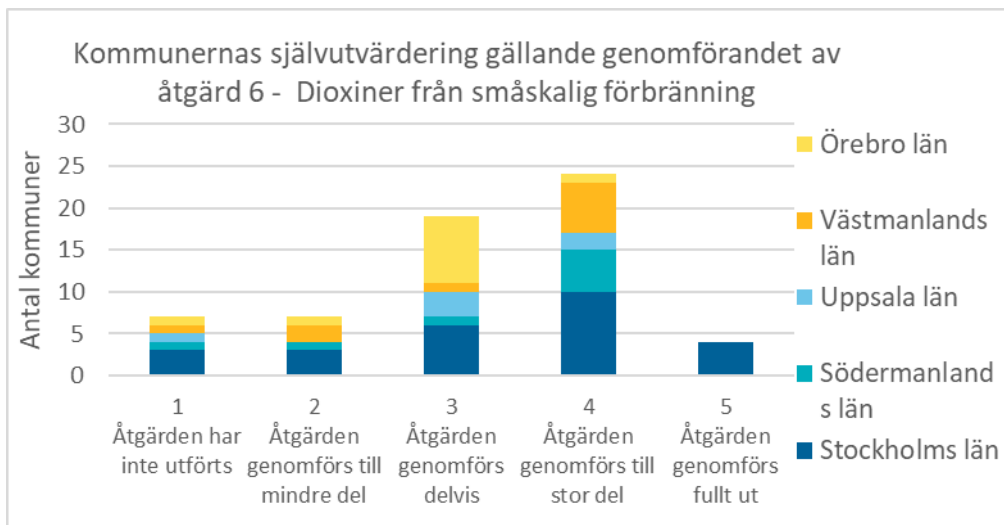
28 av 61 kommuner anger att samverkan har skett med berörd Länsstyrelse. 22 har samverkat med berörda kommuner. 16 kommuner svarade att de inte samverkat.

Vattenmyndigheten vill uppmuntra till att fortsätta arbeta med VA-planer och VA-planering för att kunna följa miljökvalitetsnormerna för vatten.

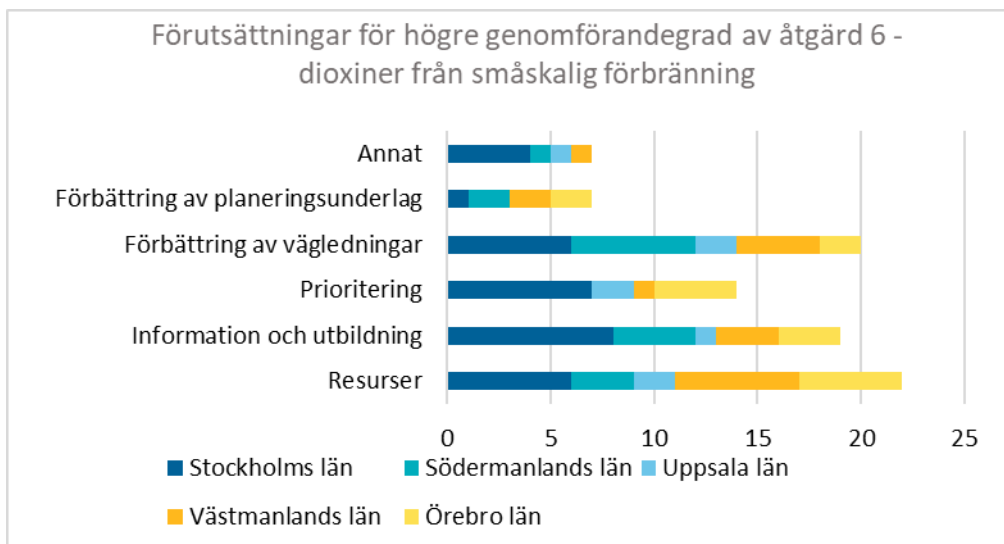
Åtgärd 6, Dioxiner från småskalig förbränning

Figureerna nedan visar svarande kommuners självutvärdering gällande åtgärd 6 samt vilka förutsättningar som anges behövas för ökad genomförandegrad.

Utöver de kommuner som har graderat sig på den femgradiga skalan, har 7 kommuner svarat att de inte alls arbetar med åtgärden, ofta beroende på att frågan inte är prioriterad.

Figur 17: Fördelning av kommunernas självutvärdering av åtgärd 6 på den femgradiga skalan. Figuren visar de fem huvudlänerna i Norra Östersjöns vattendistrikt. Utöver de kommuner som har graderat sig på den femgradiga skalan, har 7 kommuner svarat att de inte alls arbetar med åtgärden, ofta beroende på att frågan inte är prioriterad.

Figur 18: Fördelningen av vad svarande kommuner anser behövas en högre genomförandegrad.

Vattenmyndigheten i Norra Östersjöns kommentar på åtgärd 6

Vattenmyndigheten konstaterar att 43 av 61 svarande kommuner delvis eller till stor del genomför åtgärden. Vi motiveringstexterna framgår det att många kommuner informerar om och/eller reglerar småskalig förbränning.

Resurser och högre prioritering anges behövas för högre genomförandegrad utifrån kommunernas svar, men även bättre vägledningar samt information och utbildning.

Ärendet

Beslut om denna skrivelse har fattats, av Carina Färm vattenvårdsdirektör för Norra Östersjöns vattendistrikt, Länsstyrelsen Västmanland. Föredragande har varit David Liderfelt, samordnare på Vattenmyndigheten Norra Östersjöns vattendistrikt. LarsErik Johansson, Daniel Anundi och Gitte Jensen har varit delaktiga i ärendet.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.